

บทบาทของมหาวิทยาลัย
กับการวิจัย
และพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี

คำนำ

ชุดความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

บทบาทของมหาวิทยาลัย กับการวิจัยและพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี

ผู้เขียน รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร
ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์

บรรณาธิการ ยุวดี คาดการณ์ไกล

สนับสนุนการจัดพิมพ์และเผยแพร่ โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ภายใต้ แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย
เพื่อการพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.)

สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม 2552

จำนวนพิมพ์ 2,000 เล่ม

ปก ศรัณย์ ภิญโญรัตน์

รูปเล่ม วัฒนสินธุ์ สุวรรตนานนท์

พิมพ์ที่ บ. ที่ควพี จก.

เนื่องในโอกาสการเปิดตัวของแผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อการพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) นั้น แผนงาน นสธ. ได้เชิญคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้าร่วมประชุมภายใต้หัวข้อเรื่อง มหาวิทยาลัยกับจินตนาการใหม่เพื่อการพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดี ในวันศุกร์ที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กทม.

ในเวทีการประชุมดังกล่าว นอกจากจะเป็นการแนะนำแผนงาน นสธ. ให้เป็นที่รู้จักแล้ว แผนงานนสธ. ยังจัดให้มีบรรยากาศทางวิชาการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในการพัฒนางานวิจัยนโยบายสาธารณะของมหาวิทยาลัยอีกด้วย โดยได้เรียนเชิญอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิสองท่าน ได้แก่ ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ และรศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการวิจัยที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาโยบายสาธารณะของประเทศ

ความน่าสนใจของอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ท่านที่บรรยายในเวทีดังกล่าว คือทั้งสองท่านมาจากศาสตร์ที่ต่างกัน โดยเฉพาะ ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ มาจากสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และรศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร มาจากสาขาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งให้มุมมองต่อบทบาทมหาวิทยาลัยของไทยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ว่ามีโอกาสและ

ข้อจำกัดอย่างไรในด้านการวิจัยนโยบายสาธารณะและได้ให้ข้อเสนอที่มีคุณค่าในการที่จะสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพของอาจารย์ไปสู่การวิจัยและพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดี

ในการนี้แผนงาน นสธ. จึงได้ถอดความจากคำบรรยายดังกล่าว ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่มีคุณค่าและควรค่าแก่การเผยแพร่ให้กับที่ผู้สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทมหาวิทยาลัย ได้เปิดมุมมอง ได้เรียนรู้และนำไปสู่การทบทวนบทบาทของมหาวิทยาลัย เพื่อที่จะให้ความสำคัญกับแนวทางดังกล่าวในอันที่จะสร้างงานวิจัยเพื่อจะก้าวไปสู่การพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดีต่อไป

คณะทำงานวิชาการ

แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย
เพื่อการพัฒนาโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.)

สารบัญ

ส่วนที่ 1 บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการวิจัย	6
และพัฒนาโยบายสาธารณะ : มุมมองจากนักเศรษฐศาสตร์	
1. งานวิจัยนโยบายสาธารณะ คืออะไร	8
2. การศึกษาวิจัยนโยบายสาธารณะในต่างประเทศ	8
3. การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ	9
4. สิ่งที่ต้องคำนึงในการสนับสนุนการวิจัย นโยบายสาธารณะในมหาวิทยาลัย	10
5. จุดเด่นและข้อจำกัดของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย	12
6. ปฏิรูปมหาวิทยาลัยอย่างไร เพื่อทำวิจัยนโยบายสาธารณะ	15
7. ข้อเสนอต่อแผนงาน นสธ.	16
ส่วนที่ 2 บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการวิจัย	19
และพัฒนาโยบายสาธารณะ : มุมมองจากนักสังคมศาสตร์	
1. Concept ช่วยสร้างและผลักดันนโยบาย	20
2. ความเข้าใจเรื่องนโยบาย	26

บทบาท
ของมหาวิทยาลัย
กับการวิจัย
และพัฒนา
นโยบายสาธารณะที่ดี

มุมมองจาก
นักเศรษฐศาสตร์

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

มุมมองจาก นักเศรษฐศาสตร์

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร

มหาวิทยาลัยมีข้อจำกัดที่สำคัญในการทำงานวิจัยและพัฒนา นโยบายสาธารณะ 2 ประเด็น คือ **เวลาและแรงจูงใจ** ปัจจุบันอาจารย์มหาวิทยาลัยไม่มีทั้ง 2 อย่างที่กล่าวมา โดยยังไม่ต้องกล่าวถึงงานวิจัยที่เป็นสาธารณะ เพราะทำงานวิจัยก็ไม่ค่อยมีแรงจูงใจ เรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยเมืองไทย ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์การศึกษาและการวิจัยนโยบายสาธารณะของมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ และให้ข้อเสนอแนะบางประการ

1. งานวิจัยนโยบายสาธารณะ คืออะไร

งานวิจัยนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องการศึกษาเพื่อตัดสินใจว่านโยบายต่างๆ นั้น นโยบายใดจะเกิดประโยชน์กับสังคมมากที่สุดและเลือกใช้นโยบายที่น่าจะเหมาะสมที่สุด

2. การศึกษาวิจัยนโยบายสาธารณะในต่างประเทศ

งานวิจัยนโยบายสาธารณะเป็นงานที่จะต้องอาศัยนักวิชาการมาก จะพบว่า ในต่างประเทศงานวิจัยนโยบายสาธารณะเกิดขึ้นในคณะที่เรียกว่า School of Public Policy หรือ School of Public Policy Study ซึ่งเกิด

ขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง โดยรวมนักวิชาการหลายๆ สาขา ไม่ใช่แค่เศรษฐศาสตร์ อย่างเดียว ได้แก่ นักรัฐศาสตร์ นักกฎหมาย นักภูมิศาสตร์ นักสังคมสงเคราะห์ คนที่มีความรู้การต่างประเทศ นักสังคมวิทยา ศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้รวมกันหมด แล้วมาอยู่ที่ School นี้ เพราะถ้าอยู่ที่ คณะ (Department) แต่ละคณะจะเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) แต่โรงเรียนประเภทนี้สร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะตอบปัญหาเรื่อง Public Policy ให้ได้

3. การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

วิธีการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะมีหลายแบบ กล่าวโดยง่าย ๆ คือ **ประการแรก** เป็นการวิเคราะห์เงื่อนไขหรือพฤติกรรมอันเป็นที่มาของตัวนโยบาย ซึ่งจะต้องศึกษาพฤติกรรมต่างๆ ใน subset (ส่วนย่อย) ของการวิเคราะห์นโยบาย จะมีงานวิจัยประเภทที่ไม่สนใจตัวนโยบายเป็นหลัก แต่สนใจการศึกษาเชิงพฤติกรรมต่างๆ เมื่อเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ แล้ว จึงเอาผลการศึกษาด้านพฤติกรรมมารวมกัน แล้วสามารถนำมาออกแบบนโยบายได้ ซึ่งเป็นชุดของการวิเคราะห์นโยบาย

ประการที่สอง เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ที่เรียกว่า Analysis for Policy คือนำเอาตัวนโยบายเป็นตัวตั้งว่าจะค้นหานโยบายที่เหมาะสมสำหรับประเทศเป็นอย่างไร ดังตัวอย่างเวลานี้มีข้อถกเถียงเกี่ยวกับระบบสวัสดิการของประเทศ ซึ่ง TDRI ได้เสนอว่า ถ้าจะไม่เอาระบบประชานิยม จะเอาระบบสวัสดิการสังคมขึ้นมาแทนได้ไหม เหมาะสมสำหรับประเทศไทยไหม เรื่องนี้เป็นการถกเถียงอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็น Analysis for Policy คือมีนโยบายและทางเลือกหลายๆ ทาง แล้วนำมาถกเถียงกันว่า จะเอาแบบไหน แบบไหนเหมาะสมกับสังคมไทยหรือไม่ และเหมาะสมอย่างไร

4. สิ่งที่เราควรคำนึงในการสนับสนุนการวิจัย นโยบายสาธารณะในมหาวิทยาลัย

ประเด็นที่ 1 การติดตามเรื่องเป็นประจำ ประเด็นสำคัญของการทำนโยบายสาธารณะ ไม่ใช่เรื่องการวิเคราะห์อย่างเดียว แต่เป็นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องติดตามเรื่องเป็นประจำตลอดเวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่มาก กล่าวคือนโยบายหลายอย่างในประเทศไทยมีวัฏจักร นโยบายเกษตรมีวัฏจักรของตัวเอง นโยบายจำนำข้าวก็มีวัฏจักรของตัวเอง เช่น พอเก็บเกี่ยวข้าวก็มีจำนำข้าวตามมา และทุกปีจะวนอยู่อย่างนี้ เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐมนตรีก็จะเปลี่ยนไปเป็นเรื่องหนึ่งเรื่องหนึ่ง ถ้าเราอยู่ในวงการนี้เราต้องตาม ถ้าเราไม่ตามกลายเป็นคนโง่ ไม่รู้ว่าเขาทำอะไรกัน

“ผมไปสัมภาษณ์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพิ่งกลับมาเมื่อวานนี้ เป็นวงสัมมนาเล็กๆ มีคนอยู่ 10 กว่าคน ซึ่งมาจากทั่วโลกและเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องข้าวอย่างเดียว รู้เรื่องข้าวในประเทศแถบนี้ดี รู้เรื่องเมืองไทย รู้เรื่องเขมร รู้เรื่องจีน เกาหลี ญี่ปุ่น รู้เกี่ยวกับเรื่องข้าวทุกประเทศ ข้าวส่วนใหญ่อยู่ในเอเชีย ส่วนใหญ่เป็นคนต่างประเทศและติดตามเรื่องนี้ รู้ดีกว่าคนไทย ติดตามทุกวินาที ตื่นเช้าขึ้นมาก็เปิดหาข่าว อ่านข่าว อ่านหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศในเอเชีย มานั่งวิเคราะห์กันเพียงใจหทัยเดียวเท่านั้นเอง นั่นก็คือวิเคราะห์กันว่า ปีที่แล้วราคาข้าวขึ้นไปสูงสุดสูงสุดในเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2551 โดยเฉพาะช่วงเดือนเมษายนนั้น มีเหตุการณ์ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Supply (อุปทาน) ขึ้นและลง ซึ่งเป็นราคาที่ผมเรียกว่าราคาฟองสบู่ เกิดจากสาเหตุอะไร มีบทเรียนอะไร และจะแก้ปัญหานี้ หรือป้องกันปัญหานี้อย่างไร เพียงเท่านั้นคุยกัน 3 วัน ก็ได้คำตอบ และต้องอาศัยนักวิชาการ ซึ่งเขาไม่ได้เชิญนักวิชาการมาอย่างเดียว เขาเชิญคนที่ทำ

นโยบายมาจากองค์กรระหว่างประเทศ และยังเชิญเอกชนมาด้วย พอเปิดเวทีคุยกันก็คุยอย่างเปิดอก จะเห็นว่า การทำงานวิจัยนโยบายสาธารณะมีความจำเป็นจะต้องใช้เวลาทุ่มเทค่อนข้างมาก ไม่ทำอย่างนั้น ไม่มีทางทำสำเร็จ และเมืองไทยเราไม่อยู่ในสถานการณ์อย่างนั้น”

ประเด็นที่ 2 ตลาดวิชาการในประเทศไทย ตลาดวิชาการในต่างประเทศนั้น โดยเฉพาะระบบตลาดวิชาการในสหรัฐอเมริกา แรงจูงใจของอาจารย์มหาวิทยาลัย คือ ต้องทำวิจัยเชิงทฤษฎี แรงจูงใจเป็นเช่นนั้น และตีพิมพ์บทความทางวิชาการเป็นเรื่องทฤษฎีล้วนๆ

“ยิ่งตีพิมพ์บทความในนิตยสารทางวิชาการ ที่เป็น Top 10 เมื่อไหร่ เงินเดือนคุณขึ้นพุ่งพรวด ตลาดเป็นตลาดทั้งประเทศ หรือตลาดระดับโลก นักวิชาการจะถูกซื้อตัวตลอดเวลา เมื่อไหร่โด่งดัง เงินเดือนขึ้นพุ่งพรวด และนักวิชาการที่แพงที่สุดอยู่ใน Business School (โรงเรียนของคณะบริหารธุรกิจ) เขาจ่ายเงินเดือนอาจารย์มากที่สุด รองลงมาจะเป็นหมอ วิศวกร และนักเศรษฐศาสตร์ ตลาดเป็นเช่นนี้ ระบบถูกออกแบบมาเป็นแบบนี้ อาจารย์จะทำวิจัยโดยไม่ค่อยสนใจการสอน ซึ่งเวลานี้สหรัฐอเมริกาเริ่มมีปัญหา ต้องกลับมาเอาใจใส่เรื่องการสอนว่าเป็นอย่างไร ในยุโรปจะแตกต่างกัน คือคล้ายๆ เมืองไทย ระบบเล็ก ประเทศเล็ก นักวิชาการจะมีความรู้เรื่องสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่นดี โดยเฉพาะในประเทศของตัวเองดีมาก สอนนักเรียนออกไป แต่อาจารย์ไม่ค่อยตีพิมพ์งานวิชาการ ผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในอดีตน้อยมาก เวลานี้สหภาพยุโรปเริ่มขยายขึ้น ในสมัยก่อนไม่สนใจ เมื่อสอนนักศึกษาและนักเรียนออกไป ก็เพื่อไปเป็นนักการเมือง เป็นรัฐมนตรี เป็นนักธุรกิจ นักเรียนเหล่านี้ก็กลับมาจ้างอาจารย์ไปเป็นที่ปรึกษาทางการเมือง ไปเป็นที่ปรึกษารัฐ อาจารย์ก็รับรายได้จากตรงนี้ ฉะนั้น ระบบแรงจูงใจตรงกันข้ามกับสหรัฐอเมริกา แล้วระบบ

เมืองไทยคล้ายประเทศไหน จะเห็นชัดว่า เราคล้ายกับระบบของยุโรป แต่เราแยกกว่ายุโรป”

5. จุดเด่นและข้อจำกัดของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

5.1 จุดเด่น

จุดเด่นประการแรก คือ อาจารย์มหาวิทยาลัยเรียนมาทางทฤษฎี ตอนจบใหม่ๆ กลับมา รู้ทฤษฎีหมด และเรียนเก่งด้วย แต่อีก 10 ปีให้หลัง ความรู้ก็หมด

จุดเด่นประการที่สอง คือ อาจารย์บางคน มี concept มี conceptual framework ดี แต่มีน้อยคน

“เวลานี้เริ่มมีนักวิชาการรุ่นใหม่เข้ามาและทำ basic research มาก ผมเดินทางไปต่างประเทศ และเจอกับนักวิชาการคนไทยรุ่นใหม่ พบว่าคนเหล่านี้ไม่ค่อยอยากกลับเมืองไทย จบใหม่ๆ จะอยู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เรียนอยู่ในอเมริกา เน้นหนักไปทางศึกษาด้านทฤษฎี อยู่ในโลกของความสวยงามตีพิมพ์ อยากเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และฝันว่าเก็บเงินทองแล้วจะกลับมาเมืองไทย หรือสร้างวิทยายุทธ์แล้วจะกลับมาเมืองไทย ประเด็นนั้นจริงหรือไม่ต้องคอยดู แต่ส่วนใหญ่อาจารย์ของเราบางคนก็เป็นที่ปรึกษานักการเมือง เป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดต่างๆ”

จุดเด่นประการที่สาม คือ อาจารย์มหาวิทยาลัยมีอิสระมาก มีเสรีภาพในความคิดสูงมาก ไม่ถูกจำกัดความคิดแบบราชการ เราคิดได้ทุกอย่าง แต่มีประเด็นเดียวคือ เวลาเราคิดแก้ปัญหาของตัวเอง เราไม่คิดเราไม่ยอมแก้

5.2 ข้อจำกัด

ประการแรก คือ เรื่องระบบแรงจูงใจของระบบมหาวิทยาลัยและสังคมไทย สร้างแรงจูงใจให้อาจารย์ทำวิจัยน้อยมาก

“เราทราบดีว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี แปลว่าอะไร แปลว่า **สังคมจะปูนบำเหน็จให้กับคนพูดเก่ง** คนพูดเก่งเป็นที่ปรึกษา นักการเมืองเป็นประจำ นักเศรษฐศาสตร์คนใดที่พูดเก่งเป็นที่ปรึกษา นักการเมือง เป็นกรรมการรัฐวิสาหกิจ เพราะพูดเก่ง นิยมให้สัมภาษณ์ นักหนังสือพิมพ์ จะเห็นว่า ในระยะแรกเราให้ระบบแรงจูงใจกันแบบนี้ สำหรับงานบริหารมหาวิทยาลัย คุณเป็นคนบดี เป็นอธิการบดี จะสำคัญกว่าการเป็นศาสตราจารย์มาก ศาสตราจารย์ไม่มีความหมาย เวลาหนังสือพิมพ์ไปถาม คุณทราบไหมถามใคร? เขาถามคนบดี ถามอธิการบดี ไม่ถามศาสตราจารย์ ระบบเราเป็นอย่างนี้ โดยเฉพาะระบบบริหารของมหาวิทยาลัย มักจะกำหนดว่า คุณมาทำงาน ต้องทำงานบริหาร ถ้าไม่ทำงานบริหาร คุณเป็นผู้ร้ายในคณะ เพราะว่าคุณไม่ให้ความร่วมมือ”

ประการที่ 2 ข้อจำกัดด้านหลักสูตรมีมาก แม้กระทั่งขอตำแหน่งนักวิชาการก็นับชิ้นงาน ไม่นับคุณภาพ ถ้าเป็นงานศึกษานิพนธ์ เราต้องทำเป็นทีม 10 คน แต่ผลงานหาร 10 คน จะสังเกตว่านักวิทยาศาสตร์เขาฉลาด เขาแยกเป็น 10 บทความ แต่นักสังคมศาสตร์เล่มเดียวกันหาร 10 คน ก็ได้ผลงาน 1/10 เมื่อคิดแล้วทำอะไรไม่ได้ ระบบแรงจูงใจของระบบมหาวิทยาลัยไม่มี รัฐบาลไทยก็ไม่เห็นความสำคัญ

ประการที่ 3 ข้อจำกัดเรื่องเงินเดือน มหาวิทยาลัยมีการออกนอกระบบ เงินเดือนเพิ่ม 1.3 เท่าจากของเดิม ถ้ามีเงินเดือน 10,000 บาทก็เพิ่มเป็น 13,000 บาท และให้คุณไปหากินเอง ทุกคณะที่มีโอกาสก็เปิดโครงการ

พิเศษภาคค่าและหาเงินเป็นกอบเป็นกำ ทุกขณะที่มีปัญญาหาเงิน จะได้เงิน จากตรงนี้เป็นกอบเป็นกำ แต่อาจารย์ก็ต้องสอน เพราะสอนได้เงิน

ถ้ากลับมาพูดเรื่องแรงจูงใจ ข้อจำกัดส่วนบุคคล คือรายได้น้อย ต้องสอนโครงการพิเศษ เมื่อสอนโครงการพิเศษ ก็ไม่มีเวลาทำวิจัย

“อาจารย์พงษ์ศักดิ์ที่จุฬาฯ ได้คำนวณออกมาว่า อาจารย์คนหนึ่ง ทำอะไรบ้าง ให้มีหลาย scenarios สำหรับ scenario แรก อาจารย์สอนปริญญาตรีภาคภาษาไทย วิชาละ 3 หน่วยกิต 2 วิชาต่อปี และสอนบัณฑิตศึกษาหลักสูตรนานาชาติ 1 วิชา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1 เล่ม ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ คำนวณเบ็ดเสร็จใช้เวลา 8 ชั่วโมง 16 สัปดาห์ ทำงานอาทิตย์ละ 6 วัน 768 ชั่วโมง ทำไปทำมามีเวลาเหลืออยู่ที่จะทำงานวิจัย 73 ชั่วโมง งานบริหารมาก คุมสอบ ทำโน่นนี่ยังไม่พอ อาจารย์มหาวิทยาลัยยังไปแย่งงานบริหารจากธุรการ ทั้งๆ ที่เจ้าหน้าที่ธุรการก็มีมาก ตัวอย่างใน คณะหนึ่งมีธุรการอยู่ 60-70 คน แต่อาจารย์ครอบงำหมด และแย่งงาน ไปทำ แล้วก็สั่งให้ธุรการเป็นบุรุษไปรษณีย์ อาจารย์ทำเองหมด

ปัญหาของเราคือ เวลาไม่มี เงินไม่มี และใช้เวลาไปหาเงิน ไม่มี เวลาจะมานั่งทำวิจัย ลำพังงานวิจัยธรรมดา เขียนตำราที่ไม่ได้ หากใคร เขียนตำราเล่มหนึ่ง จะเห็นว่าตำราเป็นแรงจูงใจที่เลวร้ายที่สุดในมหาวิทยาลัย คือ 1. ได้เล่มหนึ่งไม่กี่สตางค์ 2. ขายไม่ออก เพราะว่ามียอดพิมพ์อยู่ไม่กี่ เล่ม กว่าจะเป็นตำรา ระบบการประเมินโหดมาก เขียนเสร็จแล้วต้อง ประเมินที่คณะ จากนั้นก็ต้องไปประเมินที่สำนักพิมพ์ต่างๆ ทำไปทำไม ก็ไม่ ทำ ฉะนั้นตำราก็ไม่เกิด นอกจากนี้ระบบในมหาวิทยาลัยยังบอกว่าการ ปรับปรุงหลักสูตร เราลอกตัวเราเอง ทุกๆ 5 ปีปรับปรุงหลักสูตร หากลอง ไปดูตอนเริ่มต้น โจทย์นั้นดีมาก วางภาพสวยหรูแต่ทำเสร็จกลับเหมือนเดิม ทุกครั้ง เป็นเช่นนี้ตลอด ส่วนใหญ่เป็นการรักษาสถานภาพเพื่อตัวเอง

เพราะรู้อยู่แล้วว่าตัวเองไม่มีเวลา ถ้าเปลี่ยนหลักสูตร ตัวเองต้องลงทุนใหม่ ถ้าไม่เปลี่ยนตัวเองก็สอนแบบเดิม ยึดตำราแบบเดิม เอาตำราฝรั่งมาสอน ฉะนั้น โอกาสที่งานวิจัยจะแทรกเข้าไปในตำราในระบบการเรียนการสอน จึงไม่มีเลย”

6. ปฏิรูปมหาวิทยาลัยอย่างไร เพื่อทำวิจัยนโยบายสาธารณะ?

มีคำถามว่า เรามีฉันทะหรือเปล่า แล้วเราอยากจะทำงาน นโยบายสาธารณะจริงๆ จังๆ หรือเปล่า ทำไม่ตัวเราเองไม่มีเวลา ในความเป็นจริงเราหาเวลาได้ ทุกคนบ่นว่าไม่มีเวลาออกกำลังกาย ก็เป็นโรคกัน เพราะไม่รู้จักหาเวลาให้ตัวเอง การบริหารเวลา ไม่ใช่บริหารโดยการชื้อนาฬิกาและไม่ใช้เราเพิ่มเวลาได้ แต่เราบริหารเวลาได้ นี่เป็นเรื่องที่ต้องถามตัวเองว่าเรามีฉันทะหรือเปล่า ต้องการงานจริงๆ หรือเปล่า ถ้าเราต้องการทำงานจริงๆ ความเจริญของมหาวิทยาลัยอยู่ที่ไหน ในความเห็นของผม อยู่ที่อาจารย์และอยู่ภายในคณะ จากอาจารย์ซ้อนขึ้นมาเป็นคณะ แต่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยไม่เข้าใจ พอเข้ามาบริหารนี้คิดว่าตั้งสถาบันก่อน แล้วมหาวิทยาลัยจะเจริญ เป็นอย่างนี้ทุกมหาวิทยาลัย เมื่อสร้างสถาบันเสร็จสร้างดี ซึ่งดูได้จากการกำหนดงบประมาณ แม้ผู้บริหารที่เก่งก็ทำแบบนี้ตลอด

ถ้าเราจะปฏิรูปมหาวิทยาลัย ก่อนอื่นจะต้องปฏิรูปตัวเอง มีฉันทะ “อย่าให้ฉันบริหารมาก ธุรการก็มี ฉันท้องทำงานวิชาการ” และระบบทั้งหลายที่ไม่ดี เราต้องต่อสู้กันเพื่อแก้ไขภายในคณะ เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องรับผิดชอบภายในคณะ เมื่อทำอย่างนี้แล้ว เราจะหาเวลาได้ เริ่มบริหารเวลาได้

7. ข้อเสนอต่อแผนงาน นสร.

แผนงาน นสร. จะต้องมี research theme และ team เงินไม่ใช่ปัญหา “เวลานี้เมืองไทยมีเงินมาก ทำวิจัยจนกระทั่งเสียผู้เสียคน ยกตัวอย่างงานวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน ทุกหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจจะมีโครงการวิจัยเรื่อง FTA แต่ไม่ทราบจะทำวิจัยอะไรกัน พอไปอ่านงานแล้วไม่ได้ความรู้อะไร แต่มีเงินมาก ผมเคยคุยกับอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เดิมทำงานเรื่ององค์ความรู้ความเข้าใจด้านการเกษตร เขาทำงานไปทำ FTA (Free trade agreement) งานวิจัยเรื่องนี้จึงเต็มไปหมด จะเห็นว่าเรื่องระบบการจัดสรรงานวิจัยนี้มีปัญหามาก ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลต้องนำไปแก้ไข”

เราควรสร้าง Theme และสร้าง team เรื่องที่มสำคัญมาก เมื่อสร้างทีม สิ่งที่ยากเห็นคือ แผนงาน นสร. ควรทำหน้าที่แบบ 7-eleven ไม่ใช่ซื้อขายสะดวก 7-eleven มีระบบการบริหารจัดการที่ดีมาก ทุกคนรู้ว่าถ้าตั้งร้าน 7-eleven แล้วจะรวย พอประกาศรับสมัครขึ้นมาว่าจะมีการให้ตั้งร้านบริเวณนี้ จะมีคนมากันมาก สิ่งที่เน้นของ 7-eleven อันดับแรกคือครู โดยเขาบอกว่า รายการของเขาทำงานหนักอะไรบ้าง อย่าให้เหมือนโครงการพัฒนาของราชการไทย ที่พอเวลาเริ่มต้นมีโครงการพัฒนาชักชวนกันมา และมีแรงจูงใจ ในความเป็นจริงต้องคัดเลือกเอาออกสักครึ่งหนึ่ง ให้เหลือคนที่มีความจริง เมื่อทำอย่างนี้แล้ว คัดกรองคนแล้ว ก็พอทำวิจัยได้ งานวิจัยที่แผนงาน นสร. จะทำต้องเน้นที่

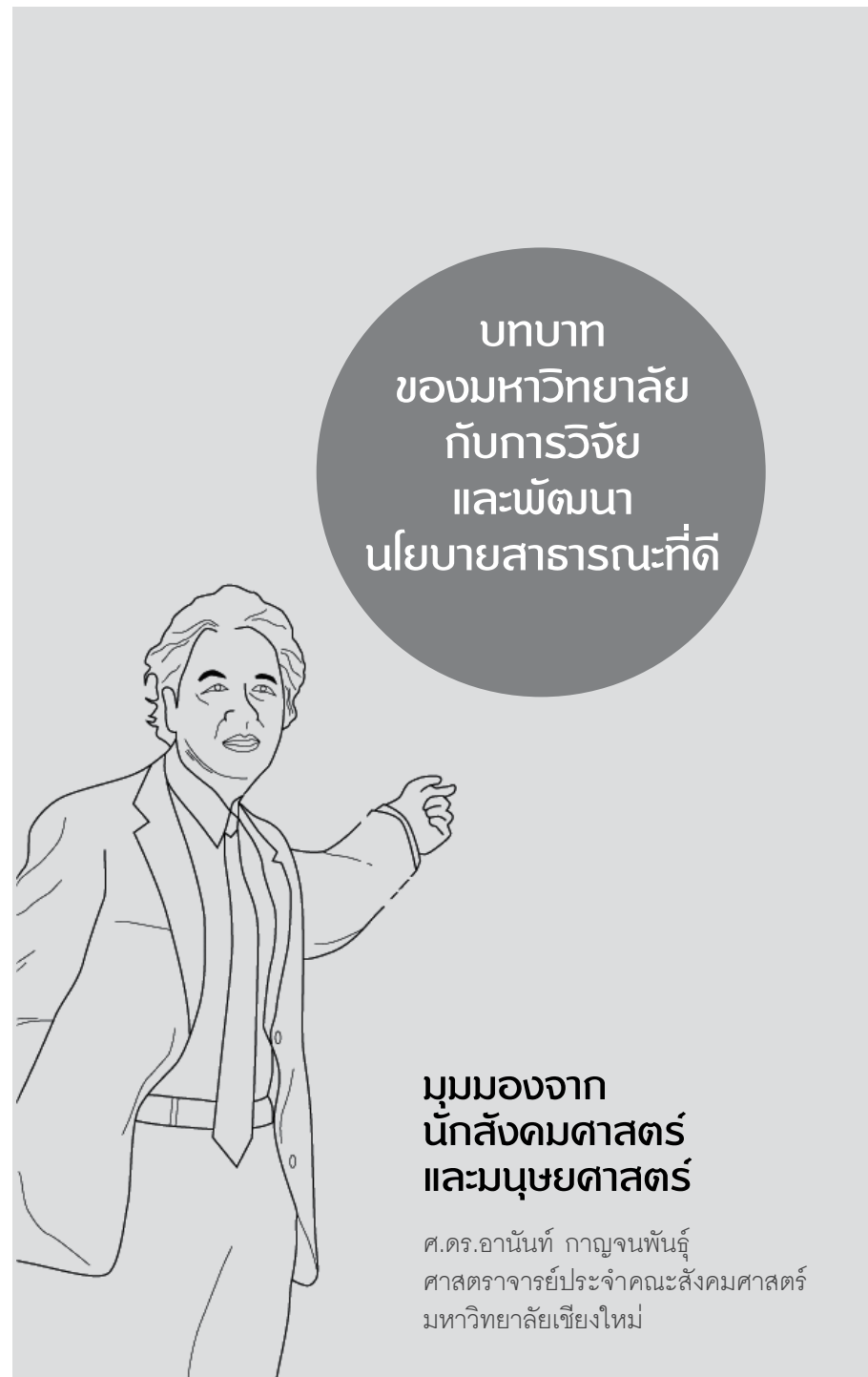
- มี commitment ให้กับคนกลุ่มนี้ อย่างน้อยตั้งคนกลุ่มนี้มาอยู่ด้วยกัน 3-5 ปี มีอนาคตให้เขา เมื่อทำแล้วให้เขาทำต่อ focus อยู่ตรงนี้ และทำเป็นกลุ่มเล็กๆ จะสร้างพลังได้ใน 3-5 ปี

- มีทีมต่างๆ ภายในแต่ละคณะ คณะหนึ่ง มี 2-3 คน เพื่อให้มีคูคิด และพยายามให้มีคูคิดกันในมหาวิทยาลัย
- มีการจัดงานประชุมกันกลุ่มเล็กๆ อย่าประชุมกลุ่มใหญ่ ประชุมกลุ่มใหญ่ไม่ได้ผล ถ้าจะประชุมงานวิชาการ ควรจัดเป็นกลุ่มเล็กๆ และเป็นผู้รู้จริงพูดอะไรก็ได้ ภาษาอังกฤษเรียก Chatham Houses Rule
- เรื่องเครือข่ายก็สำคัญ เพราะงานเหล่านี้เป็น specialization (ลักษณะพิเศษ) ไม่มีทางที่เราจะรู้ทุกเรื่อง จึงต้องสร้างเครือข่าย
- นอกจากสร้างเครือข่ายแล้ว ประการสำคัญคือ การเผยแพร่ผลงาน ทำอย่างไรจะเผยแพร่ได้สำเร็จ

“ผมเคยเป็นกรรมการประกวดบทความของพวกนักหนังสือพิมพ์ทางด้านสายเศรษฐกิจ ส่งบทความมาเยอะ และได้อ่านบทความเหล่านี้รู้ใหม่ว่า 95% ของงานอ้างอิงในบทความเศรษฐกิจของนักหนังสือพิมพ์อ้างอิงงานใคร ตอบได้เลย อ้างอิง TDRI อ้างอิงของอาจารย์มหาวิทยาลัยมีเพียง 2-3% ที่เหลืออ้างตัวบุคคลประมาณ 10% แต่อ้างอิง TDRI เป็นหลัก แสดงว่างานวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยยังไม่ออกมาสู่ภายนอก ไม่ได้มีผลงานที่ดีพิมพ์ ไม่ได้อยู่ในสิ่งที่เราแย้งหีบได้ แต่อยู่ในกล่องและปิดกล่องด้วย ถ้าผมไปทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัย กว่าที่จะขอได้ต้องไปขอส่วนตัว ไปขอทีละคนจะไม่ได้

การมีระบบตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานนั้น จะเห็นว่าเงินที่จะสนับสนุนไม่ใช่สนับสนุนเรื่องงานวิจัยอย่างเดียว ต้องสนับสนุนเรื่องการทวารสาร การทำตำรา ผมไม่ค่อยสนใจหนังสือพิมพ์เท่าไร ผมคิดว่าทำอย่างไรให้ขยายลงไปให้นักศึกษาให้ได้ ประเด็นนี้ต่างหากที่เป็นเป้าหมายใหญ่ และเมื่อลงถึงนักศึกษาได้ หนังสือพิมพ์ก็จะสนใจเอง และสร้างองค์ความรู้ได้”

ผมอยากนึกถึงอนาคตแต่ต้องนึกถึงอดีตก่อน เมื่อผมเป็นอาจารย์ของคณะเศรษฐศาสตร์ใหม่ๆ ประมาณ 30 กว่าปีที่แล้ว หัวบันไดคณะเศรษฐศาสตร์ไม่เคยว่างเลย มีคนมาขึ้นคณะเศรษฐศาสตร์ตลอดเวลา ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ฟรังมาเมืองไทยจะต้องนึกถึงคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอันดับแรก เพราะว่าเรามีคนที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เรื่องการกระจายรายได้ การพัฒนาอุตสาหกรรม การคุ้มครองอุตสาหกรรม การคลัง ทุกเรื่องเป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในมหาวิทยาลัย และมีคนเด่นๆ มหาวิทยาลัยเกษตรก็มีอย่างนี้ ในมหาวิทยาลัยเกษตร เขาจะเรียกเจ้าพ่อ เจ้าพ่อข้าวโพด เจ้าพ่อยางพารา ปัจจุบันนี้ถามว่า มหาวิทยาลัยมีอย่างนี้ไหม มหาวิทยาลัยไม่มีเลย ถ้าจะสร้างงานวิจัยนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยต้องสร้างจากกลุ่มเหล่านี้ สร้างกลุ่มคนเหล่านี้ขึ้นมาให้ได้ในมหาวิทยาลัย ประเด็นอื่นๆ จะตามมา เครือข่ายต่างๆ จะตามมา เราจะกลับไปในยุคนี้ได้ จากกลุ่มเล็กๆ นี้และกลุ่มเล็กๆ เมื่อทำงานสำเร็จมีการเผยแพร่ จะเริ่มทำให้นักการเมืองเห็นก่อนอื่นต้องบังคับมหาวิทยาลัยว่า มหาวิทยาลัยต้องปฏิรูป บังคับคณะให้ปฏิรูปตัวเองได้แล้ว เมื่อนั้นรัฐบาลจึงจะปฏิรูป

**บทบาท
ของมหาวิทยาลัย
กับการวิจัย
และพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี**

**มุมมองจาก
นักสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์**

ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์
ศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มุมมองจาก นักสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์

ในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เห็นว่า เรื่องวัฒนธรรมสำคัญมาก เรามองปัญหาวัฒนธรรม เป็นเรื่องวิกฤตของวิถีคิดและปัญญา การทำวิจัยเพื่อให้มีพลังในทางนโยบาย ต้องเริ่มต้นด้วยการมีวิถีคิด มีปัญหาที่จะเป็นตัวชี้หน้า และไม่ว่าสาขาวิชาใดก็ตาม จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องทางวิชาการเรียกว่า concept (แนวคิด) จะทำอะไรถ้าไม่มี concept จะทำให้ไม่มีทิศทาง หากอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไม่มี concept ทำสิ่งใดก็ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ นโยบายก็เกิดไม่ได้ ถ้ามี concept บ้าง ก็จะเป็นตัวช่วย ไม่ถึงกับเป็นคำตอบสำเร็จรูป แต่มองดูเวลานี้ ในสังคมต่างๆ ถ้าทำสิ่งใดแล้วไม่มี concept จะทำไม่ได้

1. Concept ช่วยสร้างและผลักดันนโยบาย

ในที่นี้ต้องการนำเสนอ concept ที่จะเป็นตัวช่วยสร้างแนวคิดเชิงนโยบายหรือผลักดันนโยบาย ซึ่งประกอบด้วย 3 แนวคิด ดังนี้

1.1 แนวคิดสถาบัน สังคมไทยมีปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญคือปัญหาความไม่เป็นธรรม จุดสำคัญในเชิง concept ที่เราจะต้องเน้นคือการสร้างสถาบันใหม่ๆ ในสังคม

ที่ผ่านมา สังคมไทยมีปัญหา ซอบใช้มรดกเดิม กินของเก่า เมื่อมีปัญหาอะไร ทุกคนก็ต้องให้ **บ-ว-ร** ช่วย ได้แก่ ครอบครัว บ้าน วัด

โรงเรียน เขาเรียก **บวร** ผมคิดว่าสังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก เราเป็นโลกาภิวัตน์แล้ว แต่นักวิชาการยังพูดของเก่าอยู่ พอกลับไปดูบ้านครอบครัวก็ติดกันทุกวัน ปัญหาวัดก็เห็นข่าวมีการจับสีกะดับเจ้าอาวาส โรงเรียนก็ต้องปฏิรูปการศึกษา จึงไม่ทราบว่าสถาบันเหล่านี้จะช่วยให้ได้อย่างไร แต่ไม่ได้หมายความว่าสิ้นหวังทีเดียว ถ้ากินแต่ของเก่าจะยากในการแก้ไข้ปัญหา”

ฉะนั้น ในการวิจัยเพื่อหาหนโยบายต่างๆ ต้องเน้นการสร้างสถาบันใหม่ๆ ขึ้นในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันที่จะเกี่ยวข้องกับการรับความไม่เป็นธรรมในสังคม ให้เกิดการกระจายโภคทรัพย์ที่เหมาะสม เพราะจะทำให้เกิดสันติภาพ เกิดความสงบสุขในสังคม เนื่องจาก ปัจจุบันปัญหาสำคัญที่สุดของความไม่เป็นธรรมในสังคมของเรา ถ้าจะพูดเป็นภาษาเศรษฐศาสตร์ก็คือ การกระจายรายได้ห่างกันมหาศาล

สถาบัน ในที่นี้มีความหมายหลายประการด้วยกัน ในทางเศรษฐศาสตร์ สถาบันที่สำคัญที่สุดคือ **สถาบันเรื่องภาษี** รัฐบาลปัจจุบันของคุณอภิสิทธิ์ เริ่มให้ความสนใจเรื่องระบบภาษีอยู่บ้าง เช่น ภาษีที่ดิน อัตราก้าวหน้า เริ่มมีการนำมาพูด แต่จะพูดในแง่ที่ว่า ทหารายได้ใหม่เข้ารัฐหรืออาจจะพูดถึงเรื่อง การกระจายรายได้บ้างเล็กน้อย เรื่องระบบภาษีไม่ใช่เป็นเพียงการหารายได้หรือการกระจายรายได้ใหม่เท่านั้น ระบบภาษีสามารถใช้เพื่อผลักดันให้เกิดการลงทุนแบบใหม่ๆ ได้มากขึ้นด้วย เพราะปัจจุบันการลงทุนต่างๆ มีปัญหา ทำให้เกิดการว่างงานมาก เราไม่มีการผลักดันให้คนลงทุนในสิ่งที่ดี เราให้คนที่มีเงินไปทุ่มซื้อที่ดินเก็บทุนไว้เก็งกำไร โดยไม่มีความเป็นไปได้ที่จะนำมาลงทุน เพราะนำเงินไปเก็บอยู่ในส่วนต่างๆ ทุนที่มีอยู่ไปเก็บไว้ในที่ดิน ซึ่งการเก็งกำไรไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในการลงทุนประเภทต่างๆ ได้ เวลาเรามองสถาบันเรื่องภาษีจึงไม่ใช่มอง

เรื่องของรายได้เท่านั้น ต้องเป็นเรื่องของการผลักดันให้เกิดการลงทุนและ
วัฒนธรรมแบบใหม่ๆ ได้ด้วย ฉะนั้น คำว่า “สถาบันเรื่องภาษี” ต้องมอง
หลายแง่มุม

สถาบันที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ **ระบบสิทธิหรือกรรมสิทธิ์** มี
ตัวอย่างเรื่อง สปก.4-01 ซึ่งถูกโจมตีมาก เนื่องจากนำที่ดินมาให้กับปัจเจก

“ผมศึกษามาตลอดชีวิตเรื่องการจัดการทรัพยากร ยิ่งให้ยิ่งป่า
หมด เพราะที่ดินที่ให้คนจนนั้น ทำกินไม่ได้ คนจนไม่มีทุนทางเศรษฐกิจที่
จะไปลงทุนได้ ที่ดินที่ให้ไปมีแต่ลูกรัง คนจนทำกินไม่ได้ แต่คนรวยทำเป็น
รีสอร์ทได้ ดังนั้น ถ้าคุณให้ไป เขาก็ขาย จะเห็นว่าเราไม่คิดระบบสิทธิอื่นๆ
เลย เราต้องคิดถึงระบบกรรมสิทธิ์ชนิดอื่นที่ไม่ใช่ให้กับปัจเจก เช่น
กรรมสิทธิ์ชุมชน กรรมสิทธิ์ชนิดอื่นๆ ซึ่งอาจจะไม่ใช่มีเพียงเท่านั้น”

ประการสำคัญ เราไม่ได้มีการวิจัยเพียงพอที่จะรู้ว่า สถาบันแบบ
ไหนในเชิงระบบกรรมสิทธิ์ที่มีความเหมาะสมสำหรับการรักษาทรัพยากร
และกระจายสิทธิให้เหมาะสมกับการส่งเสริมระบบการเกษตรของเรา
หรือ การอนุรักษ์ทรัพยากร หรือแม้แต่การใช้พลังงาน รวมทั้งเรื่องระบบ
การจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งหมดนี้ เกี่ยวข้องโยงใยอยู่กับประเด็นเดียว
คือ **เรื่องระบบกรรมสิทธิ์**ซึ่งยังไม่เหมาะสม **สถาบันเรื่องระบบกรรมสิทธิ์**
สำคัญ แต่การวิจัยเชิงนโยบายที่จะมาเข้าใจเรื่องนี้ ว่างเปล่า มองไม่เห็นคน
ที่จะมาทำวิจัยเรื่องนี้ได้ และสามารถผลักดันเชิงนโยบายที่จะเอาไปใช้เพื่อ
ก่อให้เกิดการกระจายทรัพยากรที่เหมาะสมได้อย่างไร หรือช่วยให้การรักษา
สิ่งแวดล้อมดีขึ้นได้อย่างไร เป็นต้น

นอกจากนี้คำว่า “สถาบัน” อาจจะใช้ในความหมายโดยรวมคือ
เรื่อง**ระบบธรรมาภิบาล (Governance)** หมายความว่า ธรรมาภิบาลตรวจสอบถ่วงดุล ซึ่งเป็นกลไกสถาบันรูปแบบหนึ่ง

“ผมศึกษาเรื่องป่าชุมชนมาตลอดชีวิต เรื่องป่าชุมชนไม่ได้
หมายความว่า ยกป่าให้ชาวบ้าน บางคนเข้าใจผิดว่ายกป่าให้ชาวบ้าน ชาวบ้าน
คงถลุงกัน เหมือนกับที่กรมป่าไม้ถลุงมาแล้ว ในความเป็นจริงแล้ว ไม่ใช่
ประเด็นป่าชุมชน แต่เป็นประเด็นระบบธรรมาภิบาล ระบบการจัดการแบบ
มีส่วนร่วมแบบใหม่ ไม่ใช่การจัดการเชิงเดี่ยวที่เราให้ความหมาย ตัวอย่าง
เช่น เมื่อก่อนเราให้กรมประมง กรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน ดูแล
เหมือนเป็นอาณาจักรของตนเอง หากินอย่างไรกับตัวเองก็ได้ ซึ่งเป็นการ
จัดการเชิงเดี่ยวให้หน่วยงานเดียวรับผิดชอบดูแลทรัพยากรอย่างเดียว
เหมือนเป็นเจ้าของทั้งหมด การทำเช่นนี้ ทรัพยากรของเราอดวายแน่นอน”

“เราจะต้องมีระบบสถาบันแบบใหม่ขึ้นมาจัดการร่วม มีระบบ
ธรรมาภิบาลที่เหมาะสม ซึ่งหลักการสำคัญต้องมีการจัดการเชิงซ้อน มี
หลายฝ่ายร่วมจัดการเพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุล เช่น เรื่อง ป่าชุมชน
ปัจจุบันยังไม่ออกกฎหมาย แม้ออกกฎหมายเวลานี้ก็ล้มไปแล้ว เราให้
ชุมชนทำหน้าที่ในการบริหารจัดการใช้ประโยชน์และได้สิทธิ เราต้องให้รัฐ
เป็นเจ้าของป่า ไม่ได้หมายความว่าเอาป่าไปให้ชุมชน แต่ชุมชนได้บริหาร
จัดการและใช้ประโยชน์ และที่สำคัญต้องมีองค์กรอิสระทำหน้าที่ติดตาม
ตรวจสอบ เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลกัน เป็นต้น การทำเช่นนี้เราเรียกว่า ระบบ
ธรรมาภิบาล

ตัวอย่างสถาบันรูปแบบต่างๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น เป็นการชี้ให้เห็น
ว่า เวลาเรากล่าวถึงสถาบัน คำว่า “สถาบัน” หมายความว่าอะไรบ้าง ซึ่งอาจ
จะหมายถึง ระบบภาษี ระบบกรรมสิทธิ์ ระบบการบริหารจัดการธรรมาภิ
บาล สิ่งเหล่านี้ต้องการการวิจัย

โดยสรุปคือ เราต้องสร้างสถาบันใหม่ๆ ขึ้นมา ไม่ใช่ บวร เท่านั้น

1.2 แนวคิดของการสร้างพื้นที่ พื้นที่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง กายภาพ แต่เป็นพื้นที่ทางสังคม หรือพื้นที่ทางวัฒนธรรม สังคมไทยต้องการพื้นที่ มหาศาล เรื่องนี้เป็นประเด็นของ concept มีคนสงสัยว่าพื้นที่ที่ว่าคืออะไร กันแน่ มองไม่ออก พื้นที่ในที่นี้หมายความว่าพื้นที่ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) พื้นที่ของภาษา สำหรับผู้วิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์ พื้นที่ของ ภาษาสำคัญมาก เพราะสังคมไทยจะเน้นแต่ภาษาไทย ในความเป็นจริงแล้ว สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาก ต้องมีพื้นที่ให้ เขา เช่น พื้นที่ในสื่อ พื้นที่ในโรงเรียน พื้นที่ในชีวิตประจำวัน พื้นที่สารพัด ดังนั้น ถ้ามีคนที่มีความหลากหลายอยู่ ไม่มีพื้นที่ให้เขาแสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนของเขา สังคมไทยจะอยู่ด้วยกันลำบาก จะมีความขัดแย้งรุนแรง มากขึ้นในอนาคต

“ทุกวันนี้ผมอยู่เชียงใหม่ ออกมาจากบ้าน ยังไม่ทราบว่าจะตัวเองอยู่ ประเทศไหน เนื่องจากมีคนพูดภาษาต่างๆ หลายภาษา เช่น แรงงานพลัดถิ่น คนจากบนดอย เดินเต็มไปหมด แต่เขาเป็นคนเหมือนกัน ควรจะมีพื้นที่ ที่เป็นตัวตนของเขา”

2) พื้นที่ของความรู้ เนื่องจากปัจจุบันเราใช้ความรู้เชิงเดียว หรือ ความรู้แบบเดียว หรือความรู้ในสถาบันมากเกินไป ในความเป็นจริง ความรู้มีทั้งในสถาบันและนอกสถาบัน หรือความรู้ในชีวิตประจำวัน มีมากมาย แต่เราจะให้ความสำคัญกับความรู้เพียงชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นสาธารณะ จนกระทั่งทำให้เรามองความรู้อื่นไม่ใช่ความรู้ การมองแบบนี้ทำให้ก้าวหน้ายาก เนื่องจากความรู้จริงๆ เป็นความรู้เชิงบริบท นั้นหมายความว่า บางบริบท อาจจะผสม ถ้าเราไม่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ ก็ไม่สามารถมีเวทีของการ ผสานความรู้ต่างๆ ได้ จะสังเกตเห็นว่าปัจจุบันนี้ในวงการแพทย์ เริ่มเปิด พื้นที่ให้มีความรู้ชนิดอื่นเข้ามาผสมผสานกับการที่จะดูแลสุขภาพต่างๆ

เป็นต้น ดังนั้น ประเด็นเรื่องพื้นที่จึงต้องพิจารณาว่าควรมีพื้นที่แบบไหนที่ เปิดให้มีการผสมผสานความรู้ได้

3) พื้นที่ของความมั่นคงในชีวิต ประเด็นนี้สำคัญ ยิ่งพูดในบริบท ของ สสส.ด้วยแล้ว ยิ่งต้องเกี่ยวข้องกับระบบสุขภาพ ต้องเน้นในเรื่องของ ระบบสวัสดิการสังคม สิ่งเหล่านี้ต้องเกี่ยวข้องกับพื้นที่ของความเป็นมนุษย์ เราจำเป็นจะต้องเปิดพื้นที่ของความมั่นคงของชีวิตขึ้น เพื่อให้มีการเกี่ยว โยงกับประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของปัญหาที่จะทำให้คนสามารถมี พื้นที่ที่จะดูแลตนเองมากขึ้น และมีความเป็นไปได้ที่จะร่วมกันเปิดพื้นที่ขึ้น มา เช่น ภาคเหนือ มีโรคเอดส์มาก การแก้ไขปัญหามาไม่ใช่เอาแต่เพียงพึ่ง หมอ การมีพื้นที่นั้นหมายถึง มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่จะดูแลตัวเอง เป็นต้น ยิ่งถ้าเขาทำได้มากขึ้นเท่าไร ก็จะทำให้เกิดเวที ซึ่งบางคนใช้คำว่า “เวทีของการดูแลตัวเอง” มากขึ้นด้วย

ฉะนั้น ความเป็นไปได้สำหรับประเด็นการสร้างพื้นที่เหล่านี้ มีทาง เลือกลงหรือทางออกอย่างไรบ้าง จึงต้องการการวิจัยเพื่อให้เราได้เข้าใจถึง ประสพการณ์หรือบทเรียนของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่จะนำไปถ่ายทอด ผลักดันหรือส่งเสริมให้เกิดการเปิดพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น เป็นต้น

1.3 การสร้างตัวตน บางคนอาจจะใช้คำว่า “อัตลักษณ์” หมายความว่า เลิกเอกลักษณ์แล้ว (ซึ่งเอกลักษณ์แปลว่า หนึ่งเดียว) แต่อัตลักษณ์จะ บอกคนอื่นว่าเราเป็นใคร ในสังคมไทยพบปัญหาว่า เวลาเราจะทำอะไร เรามองไม่เห็นคน คือ **เห็นตัวตน แต่ไม่เห็นความเป็นคนของเขา** ฉะนั้น เรื่องการสร้างความเป็นตัวตนจะเป็นประเด็นวิจัยที่สำคัญ กล่าวง่าย ๆ เวลา นี้คนบางคนเป็นคน แต่คนอื่นมองไม่เห็น เขาเรียกคนที่ถูกมองไม่เห็นตัว คนว่า “คนชายขอบ” เช่น รัฐบาลมีนโยบายจะช่วยเหลือคนจน ปราบกฏว่า

มองไม่เห็นคนกลุ่มนี้ การช่วยเหลือของรัฐก็เข้าไม่ถึง โดยเฉพาะแรงงานพลัดถิ่น หรือคนงานนอกระบบ เรามักจะช่วยเฉพาะคนในระบบ เพราะเรามองไม่เห็นตัวตนของเขา ไม่รู้ว่าเขาเป็นใคร และคนที่มองไม่เห็นเหล่านี้มีมากในสังคมไทย ผมอยู่ภาคเหนือ เราเรียกคนเหล่านี้ว่าคนชายขอบหรือชาวเขา เรารู้ว่าเป็นชาวเขา เอาเขามาโฆษณาขายการท่องเที่ยว แต่เราไม่เห็นว่าเขาเป็นคน ประเด็นนี้จึงสำคัญมาก ที่จะต้องมีการวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อให้เราเข้าใจตัวตน เพื่อเขาจะได้สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีคนไทยพลัดถิ่นอยู่ต่างประเทศ เมื่อกลับมาประเทศเรา เราไม่ให้สัญชาติ ไม่ให้สิทธิ ทำให้เราไม่เห็นความเป็นคนของเขา เขาก็จะไม่ได้รับบริการ จะเห็นว่ามีคนประเภทที่มองไม่เห็นนี้มาก การวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ควรต้องทำให้ตัวตนของคนเหล่านี้มีความเป็นคน มีคนในสังคมเข้าใจความเป็นคนของเขาให้มากขึ้น เมื่อมีการกำหนดนโยบาย ในเรื่องของบริการสวัสดิการสังคม กลุ่มคนเหล่านี้จะได้เข้าถึงนโยบายได้มากขึ้น มิเช่นนั้นจะเกิดความลึกลับและความไม่เป็นธรรมต่างๆ มากมาย

การวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีแนวความคิด (Concept) ที่จะช่วยเรากำหนดทิศทางการนโยบายให้ชัดเจน เพื่อจะได้เข้าใจว่า สิ่งที่เราวิจัยนั้นอยู่ในทิศทางใด และจะทำให้เส้นทางการวิจัยของเราสามารถเป็นพลังผลักดันในเชิงนโยบายได้อย่างไร

ดังนั้น เราควรสนใจการวิจัยที่ทำให้เกิด Paradigm ใหม่ สร้าง Paradigm ใหม่ เพื่อแก้ปัญหา เพราะทั่วโลกเราซับซ้อนมากขึ้นทุกวัน

2. ความเข้าใจเรื่องนโยบาย

ในปัจจุบัน ความเข้าใจเรื่องนโยบายอาจจะแตกต่างกัน “นโยบาย” ไม่ได้แปลว่า นโยบายที่เสนอให้กับรัฐ หรือนโยบายที่เสนอให้กับหน่วยงานที่เป็นทางการเพียงอย่างเดียว แต่นโยบายเป็นนโยบายสำหรับทุกคน นโยบายสำหรับชุมชน นโยบายสำหรับกลุ่มคนต่างๆ หรือที่เราเรียกว่า กลุ่ม Actors (กลุ่มกระทำการ) ในสังคมไทยไม่ได้มีเพียงรัฐเท่านั้น มีกลุ่มกระทำการมากกว่านั้น ถ้ากล่าวถึงนโยบาย แต่ยังไม่จำกัดคำว่า “นโยบาย” ในความหมายแคบเกินไป เพราะคิดเพียงว่าเมื่อวิจัยนโยบายเสร็จแล้ว ต้องส่งให้ผู้มีอำนาจทำ แต่คนไม่มีอำนาจหลายคนอยากมีนโยบายบ้างเหมือนกัน ถ้าเราไม่เข้าใจว่าในสังคมไทยมีคนที่เป็นผู้ปฏิบัติหรือผู้ที่ทำงานหลายกลุ่ม หรือยังแยกแยะไม่ได้ว่า กลุ่มที่มีนโยบายก็มีหลายกลุ่มได้ด้วย การวิจัยเชิงนโยบายนั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้ นโยบายไม่ใช่แปลว่าสำหรับคนกลุ่มเดียว ประเด็นนี้ต้องศึกษาเชิงนโยบายเช่นกันว่า ความเข้าใจก่อนนโยบายของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมเป็นอย่างไร

“ผมทำการศึกษาโดยไม่นึกถึงเรื่องนโยบาย พูดถึงนโยบายเมื่อใดจะมีคนคิดว่า หมายถึงรัฐทุกครั้ง เราควรพยายามทำโดยนำนโยบายนั้นเข้าไปถึงกลุ่มคนที่มีปัญหาจริงๆ จะดีกว่า ซึ่งเขาจะได้แก้ปัญหาของเขาเองได้ด้วย ไม่ใช่ใช้นโยบายไปให้คนที่สร้างปัญหา บางครั้งนโยบายมีปัญหา คนที่ออกนโยบาย ก็ไม่ชอบให้วิจารณ์นโยบายของตัวเอง เช่น นโยบายเรื่องสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ เมื่อป่าหมด แทนที่จะโทษนโยบายตัวเอง กลับไปโทษชาวบ้าน ว่าตัดไม้มากขึ้น โดยไม่ยอมวิจารณ์ตัวเองว่า นโยบายเป็นตัวปัญหา ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาได้ ถ้ามองเพียงว่านโยบายจะต้องเสนอมาจากคนที่มีอำนาจเท่านั้น”

ดังนั้น ความเข้าใจเรื่องนโยบายจำเป็นต้องขยายไปยังกลุ่มคนที่มีความต้องการที่จะใช้นโยบาย ซึ่งควรมีหลายกลุ่มมากกว่ามีเพียงนโยบายจากรัฐ การสร้างความเข้าใจเรื่องนโยบายควรดำเนินการดังนี้

ประการแรก จะต้องปรับเปลี่ยนความเข้าใจเรื่องนโยบายสาธารณะให้เป็นสำนึกสาธารณะ เนื่องจากทุกคนจะต้องมีส่วนใช้นโยบาย ดังนั้น จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วม จึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่หยิบยกขึ้นมาเพื่อให้เห็นว่าการวิจัยที่จะมีผลในเชิงนโยบายสาธารณะที่สำคัญที่สุดไม่ใช่วิจัยแบบย่ำเท้า

“ผมอยู่ในวงการวิจัยมานานมาก จำไม่ได้ว่านานเท่าไร แต่พบว่าเวลานี้การวิจัยของเราอยู่ย่ำอยู่กับที่ มักคิดว่าตัวเองเป็นคนแรกที่ทำเรื่องนี้ ไม่เคยอ่านของคนอื่นเลย ว่าเขาทำอย่างไร ทุ่มเงินวิจัยเท่าไร ออกมาเหมือนเดิม”

ถ้าเราวิจัยกันไป ต่างคนต่างทำ เกิดงานมาก แต่ไม่มีพลังในเชิงนโยบาย เพราะไม่มีการสังเคราะห์ ไม่มีการถอดบทเรียนทั้งสิ้น ไม่เคยอ่านงานของคนอื่น ทำแต่ของตัวเอง การทำวิจัยเรื่องนโยบาย ต้องมีคนทำหน้าที่ในการสังเคราะห์ ถอดบทเรียน กลั่นความเข้าใจออกมาให้ตกผลึก จึงจะออกมาเป็นประเด็นนโยบายได้

ประการที่สอง วิธีคิดในการทำวิจัยเชิงนโยบาย จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการสังเคราะห์ความคิดและการถอดบทเรียน หรือการสรุปหาความคิด หาแนวคิด หาประเด็น

“ในสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีความพยายามหาสิ่งที่จะไปเปลี่ยนนโยบายด้วยเช่นกัน แต่กลับพบว่า เมื่อพูดไป เขาไม่ทำ เพราะเขาไม่เห็นความสำคัญตามที่พูด แต่เมื่อใดคำพูดของเราเป็นคำสามัญ concept ของเราจะถูกนำไปปฏิบัติทันที ยกตัวอย่าง เช่น

- เมื่อประมาณ 20-30 ปีก่อน ผมเคยพูดประเด็นนโยบายว่า การพัฒนาต้องให้ท้องถิ่นมีส่วนในการกำกับการใช้เงินงบประมาณเอง ควรกระจายงบประมาณให้ท้องถิ่นดูแล 25% ปัจจุบันรัฐธรรมนูญกำหนด 35% แล้ว จะเห็นว่าเมื่อมีคนเข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจด้านการคลังแล้ว ประเด็นนโยบายนี้ก็สามารรถดำเนินการได้
- เรื่องสิทธิชุมชน เราพูดกันมานาน แต่คนทั่วไปไม่เข้าใจว่าเรื่องนี้แปลว่าอะไร ปัจจุบันมีความเข้าใจมากขึ้น เพราะมีตัวอย่างให้เห็นในรูปแบบที่หลากหลาย ทำให้ชุมชนคิดว่าต้องมีสิทธิบ้าง เมื่อก่อนเราไม่เข้าใจ ถ้ามองคนจนมีสิทธิ์ไหมครับ แต่เวลานี้เราเริ่มออกมาแจก สปก. แจกให้คนรวย คนจนก็คิดว่าตนน่าจะมีสิทธิ์ด้วย จะเห็นได้ว่าถ้าความเข้าใจตกผลึกขึ้นมา จะมีพลัง”

ดังนั้น การวิจัยเชิงนโยบายสาธารณะที่สำคัญจะต้องมีการสังเคราะห์สกัดความคิด ทำให้ตกผลึกให้ได้ เพื่อเป็นความเข้าใจของสาธารณะ จึงจะเปลี่ยนความคิดนั้นให้เป็นพลังและผลักดันออกมา และจะขับเคลื่อนนโยบายได้สำเร็จ

ประการที่สาม มุมมองที่ใช้ในการวิจัย จะพบว่ามุมมองการสร้างสติปัญญาด้านวิชาการของไทยเป็นมุมมองเชิงเดี่ยว มองอะไรก็มองทางเดียว เราได้รับอิทธิพลจากความคิดวิทยาศาสตร์มานานมาก จนกระทั่งเราคิดแบบอื่นไม่เป็น และที่สำคัญวิทยาศาสตร์กำกับความคิดทางสังคมมากที่สุด จึงทำให้แก่ยาก

“ผมสอนไปสอนมาก็กลับมาเป็นเชิงเดี่ยวอีก จากเซลล์เดี่ยวเป็นหลายเซลล์ และเอามาใช้ทางสังคม แต่เดินทางสายเดียว ทำให้เป็นปัญหา มาก ไม่ทราบจะแก้อย่างไร”

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมเชิงซ้อน พหุวัฒนธรรม พหุกฎหมาย (Legal Pluralism) เมืองไทยไม่มีสอนด้วย ถ้าทำงานวิจัยเชิงนโยบาย สาธารณะให้มีพลัง ต้องแก้ปัญหานี้ให้ออก ว่าทำอะไรจึงจะชี้ให้เห็นว่าความ หลากหลาย ความแตกต่าง และการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างนั้น ทำได้ อย่างไร ใครคิดออกมาได้จะทำให้ช่วยทะลุกรอบความคิดเดิม การวิจัย นโยบายสาธารณะต้องทะลุกรอบความคิดเดิม ถ้าไม่ทะลุ ยากที่จะมีพลัง ดังนั้น ประเด็นสำคัญคือ จะทำอะไรให้เห็นว่า ความหลากหลายไม่ใช่ ความขัดแย้ง ไม่ใช่ความรุนแรง แต่นำมาเป็นพลังได้อย่างไร

ระบบยุติธรรม เมื่อพิจารณาดูระบบกฎหมายของเมืองไทยจะพบ ว่า เป็นระบบเชิงเดี่ยวมากๆ แม้ปัจจุบันอาจมีเชิงซ้อนขึ้นมาบ้าง เช่น มี หลายศาล มี กรม DSI มาตราตรวจสอบตำรวจบ้าง แต่ไม่เพียงพอ เพราะยัง ไม่มีความคิดเกี่ยวกับหลักการกฎหมายเชิงซ้อน (Legal Pluralism) ว่า จะ ทำให้สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างไร ถ้าเพียงเป็นความคิดยังไม่สามารถเอา มาปฏิบัติจริงได้ จะไม่มีใครนำเอาไปใช้ ดังนั้น การวิจัยเชิงนโยบายที่สำคัญ ที่สุด ต้องเอาความคิดที่เป็น concept เหล่านี้นำมาปฏิบัติให้ได้

“ทุกอย่างปฏิบัติกันได้ แต่เราไม่ค่อยคิด โดยเฉพาะตัวอย่าง concept ที่กล่าวถึงสิทธิมีมาก แต่เรื่องสิทธิพื้นฐานที่สุด เช่น สิทธิการเป็น ผู้เสียหาย กลับยังคิดว่ารัฐเป็นผู้เสียหายแทนประชาชนหมด ซึ่งสภาพ การณ์ปัจจุบันที่สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ มีปัญหาที่เราปกป้องเองไม่ได้ กฎหมายสิ่งแวดล้อมจะให้สิทธิกับชุมชนเหล่านี้ แต่หลักกฎหมายของเรา กลับอ่อนด้อย การวิจัยเพื่อจะให้เราประชาชนมีสิทธิเป็นผู้เสียหายได้นั้น

ย่อมหมายความว่า ผู้เสียหายน่าจะมีได้หลายพวก หลายกลุ่ม เพื่อที่จะช่วย กันดูแลเรื่องสภาพแวดล้อมและทรัพยากรต่างๆ ให้มันคงมากขึ้น ประเด็น เหล่านี้ไม่มีกรวิจัยเพื่อที่จะขับเคลื่อนเอาความคิดออกมาให้สามารถนำไป ปฏิบัติได้

ด้วยเหตุนี้ เรื่องของสิทธิความเป็นผู้เสียหายก็ดี สิทธิที่จะสามารถ เข้าไปควบคุมกำหนดก็ดี จะเป็นเรื่องที่สำคัญในอนาคต เพราะสังคมไทย เป็นสังคมที่มีการพัฒนารวดเร็วมาก และจะมีการใช้ทรัพยากรที่ละเมิดสิทธิ กันมากขึ้นด้วย เช่น เวลานี้มีการสร้างโรงไฟฟ้าปรมาณู โรงไฟฟ้าถ่านหิน เราจะพบว่ามีคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาต่อต้านทันที แต่เรากลบบอกว่าพวกนี้ไม่ ปกติ เขาจะพัฒนากลับไปต่อต้าน เราไม่เข้าใจว่า จริงๆ สิทธิมีเชิงซ้อนได้ แต่เราไปให้สิทธิเชิงเดี่ยวแทน คนบางกลุ่มมักอ้างว่า เขาซื้อที่ดินแล้ว ฉันจะ ทำอะไรบนที่ดินของฉัน จะทำไม่ ไม่เห็นมีปัญหาอะไร โดยที่เขาไม่เข้าใจ concept เกี่ยวกับ externality ทางเศรษฐศาสตร์ ที่หมายถึงผลกระทบ ภายนอก เมื่อทำอะไรมีผลกระทบข้างเคียงจะต้องมีหลายฝ่ายเข้ามาถ่วงดุล ตรวจสอบ ซึ่งเป็นเรื่องของสิทธิเชิงซ้อนนั่นเอง”

เมื่อกล่าวถึงเรื่อง**การปฏิรูปที่ดิน** มักจะพบว่า เน้นเฉพาะระบบ กรรมสิทธิ์ ไม่คิดถึงเรื่องการปฏิรูปการใช้ที่ดิน ซึ่งสำคัญมากกว่า เพราะคน อาจจะมีสิทธิ แต่ในความเป็นจริง สิทธินั้นอาจจะละเมิดคนอื่นได้ เราต้อง เข้าใจเรื่องสิทธิเชิงซ้อนในพื้นที่นั้นด้วย คุณเป็นเจ้าของที่ดินจริง แต่คุณ ไม่มีสิทธิใช้ที่ดิน คุณละเมิดคนอื่น ยกตัวอย่างในเขตเมืองจะมีกฎของ เทศบาลกำหนดว่า แม้เป็นที่ดินของคุณ แต่คุณจุดไฟเผาขยะไม่ได้เพราะ ไฟอาจจะไปติดบ้านคนอื่น กรณีเช่นนี้ เรียกว่า สิทธิเชิงซ้อน ซึ่งในต่าง ประเทศเขาทำมานานมาก เมืองไทยทำไมไม่คิดทำเรื่องนี้ ในอเมริกามี กฎหมายฉบับหนึ่ง เรียกว่า กฎหมาย public accommodation law

ตัวอย่างการใช้กฎหมายนี้ เช่น เมื่อคุณเป็นเจ้าของโรงแรม แม้เป็นโรงแรม
ของคุณเอง แต่คุณไม่มีสิทธิปฏิเสธผู้ที่จะมาพัก เพราะในอดีตในช่วงที่
อเมริกามีอากาศหนาว ได้เคยมีเหตุการณ์ปฏิเสธคนดำไม่ให้เข้าพักในโรงแรม
กฎหมายในเวลานั้นจึงถูกตราออกมาว่า คุณเป็นเจ้าของ แต่คุณไม่มีสิทธิ
ปฏิเสธคนที่จะมาพัก เพราะคนมาพักมีสิทธิเชิงซ้อน จะมาอ้างว่า ฉันเป็น
เจ้าของ ไม่ได้ให้คุณพัก ไม่ได้ ลักษณะนี้เป็นการคิดแต่เชิงเดียว

จะเห็นว่า ความคิดเชิงซ้อนเหล่านี้ จะเป็นระบบที่ทำให้ผู้คนอยู่
ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายได้ แต่เราถอดเรื่องเหล่านี้ที่จะนำมา
ปฏิบัติการในรูปของกฎหมาย ในรูปของสถาบันต่างๆ ยังทำไม่ได้

การสกัดความคิดออกมาให้เป็นปฏิบัติการได้ ต้องอาศัยการวิจัยที่
จะแปลความคิดไปสู่การปฏิบัติให้ได้ แต่ต้องมี concept เสียก่อน ซึ่งเวลา
นี้เราไม่มี เพราะเราติดความคิดเชิงเดียวกันหมด เรื่องนี้สำคัญมาก การ
วิจัยถ้าเราไม่มีทิศทาง ไม่มี concept ชี้ นำ ไม่มีตัวช่วย จะทำให้การขับ
เคลื่อนการวิจัยเชิงนโยบาย คล้ายกับเป็นมวนวัด

“ในวงการวิจัยเมืองไทย จะสังเกตเห็นว่าเรียนมามาก แต่วิจัย
จริงๆ กลับเป็นมวนวัดหมด ไม่มีทิศทาง แม้เราอยู่วงการวิจัยมานานและ
เป็นวงการของเราเอง แต่เราต้องวิพากษ์ ถ้าเราไม่วิพากษ์กันบ้าง จะไม่มี
อะไรเปลี่ยนแปลง ผมไม่อยากบ่น บ่นมานานหลายสิบปี ตอนนี้อยากจะ
มาสร้าง เพื่อเสนออะไรใหม่ๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบ้าง”